

FIGLER ANDRÁS: AZ ÖRÖKSÉGVÉDŐ

ANDRÁS FIGLER: THE PROTECTOR OF CULTURAL HERITAGE*

LOSONCZI Máté

H-9027 Győr, Bólyai F. u. 16A

független kutató, tanár

E-mail: losomate@gmail.com

Abstract

András Figler's life was incomplete. It was tragically cut short in 2010 and thus remained a torso. He was a man who could not tolerate useless chatter, could not stand emptiness, laziness, or unprincipled behavior. The pace of his work was unprecedented. His non-compromising maximalism was accompanied by a sincere, incredibly cheerful spirit, which was immediately noticeable to everyone, even outsiders. He could handle his affairs with a sincere and genuinely natural style. He represented the dual coordinate system of quality and expediency, and he conveyed these values to his colleagues who were expected to follow suit. However, of these two primacies, quality could never be sacrificed on the altar of expediency.

He was also one of the developers of the archaeological methodology for large-surface excavations that began after the 1990 political changes in Hungary. He was among the first archaeologists to complete a degree in geoinformatics at the Budapest University of Technology, in order to make data processing as efficient and perfect as possible.

For András, as archaeologist, and later as a heritage management official, the protection of cultural heritage including built monuments became the meaning of his existence. I have just realized that András, as well as the spirit of heritage management he represented, disappeared from our society 15 years ago. The organizations, institutions, attitudes, or even the ways of cultivating professional networks are gone. Since his passing, his era has seemed like a different universe.

KEYWORDS: WESTERN TRANSDANUBIA, PRINCIPLED BEHAVIOR, EXPEDIENCY, LARGE-SURFACE EXCAVATIONS METHODOLOGY, SPATIAL INFORMATICS

KULCSSZAVAK: NYUGAT-DUNÁNTÚL, ELVSZERŰSÉG, CÉLSZERŰSÉG, NAGY FELÜLETŰ FELTÁRÁS MÓDSZERTANA, TÉRINFORMATIKA

* LOSONCZI Máté (2026): Figler András: az örökségvédő / András Figler: the protector of cultural heritage. In: ILON, G. (szerk./ed.), *, „Elég volt a fecsegésből”! In memoriam Figler András (1956–2010). Savaria University Press, Szombathely, 43–46.

1. kép: Felügyelők értekezletén, 2007. A bal szélén a szerző, a jobb szélén Figler András. (A felvétel készítője ismeretlen. Wollák Katalin jóvoltából).

Figure 1. Meeting of supervisors, 2007. The author is on the far left, András Figler is on the far right side of the image. (The photographer of the recording is unknown. Courtesy of Katalin Wollák).

Tisztelt Emlékezés!¹

Mikor Ilon Gábor megkeresett, hogy emlékezzünk meg közösen Andrásról, a jóleső meglepedettség mellett azonnal eszembe ötlött, hogy mit is mondhatnék én?! Annyi minden terve volt, annyi mindent szeretett volna véghez vinni... de hát minden RÁ várt! Mindig sztorizott az ásatásairól, a szenzációs bronzkori településeiről, a több periódust is tartalmazó badeni gödréről, stb., stb. ... De ezek sajnos mind-mind megíratlanok maradtak. Amit Kottmayer Tibor írt Winkler Gáborról (akiket egyébként András maga is jól ismert): "...kész és egész életút, amit bejárt..." (Kottmayer 2015. 267). Andráse éppen nem az.

És akkor miről is beszélhetnék én? Minden valamirevaló téma olyan felkészülést igényelne, amire sajnálatosan most nincs módom. De akkor ez csak „fecsegés” lesz... S azon túl, hogy ebben a műfajban nem vagyok erős, máris láttam magam előtt,

ahogy Figler András ellentmondást nem tűrve mondja: „*Ki nem állhatom a fecsegést*”, s amint kiejtette az utolsó szót, máris félreérthetetlen mozdulatokkal indult a dolgára. Mert az mindig volt neki, bőven. És valóban nem tűrte a fecsegést. De már be is villant, ahogy ezzel a segítségemre siet. Elkezdett nekem diktálni – mert lássuk be, azt is tudott!

Mert valóban nem bírta se az ürességet, a restséget, de az elvtelenséget sem. És mindezt kivált akkor, ha az örökség védelmének ügyét érintette. Számára a régészet, majd később a műemlékekkel együtt az örökségünk védelme létezésének az értelmét is jelentette. Ugyanolyan lelkesedéssel mesélt – illetve ilyenkor magyarázta, a mese más keretek közé kerülve – az ominózus, több periódusnyi leletét tartalmazó badeni objektumáról, mint a szkréper és a gréder régészeti célú használatának tanulságairól. Melyik készít nekünk, régészeknek jobb felületet és ugyanakkor melyik a hatékonyabb?! Mert ez a kettő vezérelte munkáját: a minőség és a hatékonyság. Lehetőleg egyik se a másik rovására.

¹ Az itt megjelent szöveg az előadásnak kissé átirrt és hivatkozásokkal ellátott változata.

Szinte lehetetlen küldetés, úttörő munka is várt rá. A rendszerváltás után induló nagy felületű ásatások régészeti módszertanának és szervezési tanulságainak egyik kidolgozója is volt egyben. Az is egy reménytelen küldetésnek tűnik akkor, de megoldotta, megoldották kollégáival együtt. Ahogy nem volt kevésbé rest a gépek természetének megismerése terén sem, ahogy a régészeti adatok térinformatikai értékelését is magáénak tudta. Olyannyira, hogy a régészek közül az elsők között végezte el a Műszaki Egyetemen a térinformatikát, hogy minél hatékonyabb és tökéletesebb legyen a régészeti célú adatok feldolgozása. A kettős koordináta-rendszert, azaz a minőséget és a célszerűséget képviselte, ezt adta át és várta el a kollegáitól. De úgy, hogy e két primátus mellett a minőség nem válhatott áldozattá a célszerűség oltárán.

Munkatempója példátlan volt. Ezt a következő, legendás jelenetekkel illusztrálom. Egy nagy, mély gödörben – talán kút volt – egy köztes podesztet létesített. Lentről ide lapátolta egy munkás a földet, és onnan András a nyesett felszínre lapátolta tovább. Az emelvény éppen olyan magasságban volt, hogy szűrös szemét folyton az ásatási „placcon”, annak eseményein tarthassa. És ennyit lehetett csak hallani a gödörből: „*Nem jön a föld, nem jön a föld?*”, majd azonnal felfelé: „*...nem megy a föld, nem megy a föld?*”. Máskor egy római kori sír bontását végezte – ásóval. Emlémem szerint épp Hegyeshalomban. A szokásos rohamtempójában. Megláthatta a szememben a meglepetést, hiszen mindez szöges ellentétben állt azzal, amit nem sokkal előtte a bontás mesterségéről tanított. A következőt mondta, miközben teljes szenvtelenséggel az ásójára nézett: „*Ez is spakli! Csak kicsit nagyobb!*”

Felfogásáról mi sem mondhatna többet, mint amit 2009-ben, a résztvevők által csak „nagy lelőhelyrevízióknak” nevezett munka során írt egy e-mailban. Ebben irodavezetőként teljes mellszélességgel részt vett ő is, a feladatot magának kicsit sem könnyítve. Máig emlékszem, egy szombat éjjel, valamikor 3/4 1 körül váltott e-mailban írta – sajnos a „fedélzetről való távozásom” (azaz a kirúgatásom) szapora idején nem volt módomban elmenteni, de nagyjából ezt írta az akkor végzett irreális mértékű munkánkra: „*Ki csinálja meg, ha nem mi?! Mi vállaltuk, meg is csináljuk! És úgy, hogy ez lesz az alapja a későbbi munkáknak!*”

Ehhez az ellentmondást nem tűrő maximalizmus-hoz egy őszinte, hihetetlenül vig kedély társult, ami mindenkinek, még a kívülállóknak is azonnal feltűnt. Őszinte, elemi természetességgel tudta az ügyeit intézni. Egyik alkalommal az országos felügyeleti értekezlet vendégei voltunk Nyíregyházán. Onnan pénteken reggelre kelve el kellett utaznom Pestre vizsgázni. A hosszasan és alaposan „végig szakértett” éjszaka után csak annyit mondott: „*Máté*

fiam, ne ... ki velem!” De elengedett, mert a tudás, az iskola a számára szent volt. Így amikor a gépkocsi konvoj kihajtott, én egy Pestre tartó kocsiból ezt láttam: András kocsiját a rendőrök kiintették a Sóstó utáni első buszmegállóba és rövid diskurzus után maguk a rendőrök keresték telt jókedvükben a kesztyűtartójában a forgalmi engedélyt...

A felkészültséghez a tudás és a gyakorlat adott igazi municiót. Ennek megfelelően mindig, minden körülmények között támogatta ezeket. A szellemiek mellett a gyakorlatot kiemelt jelentőségűnek tartotta. Mert ennek során nem csak kapcsolatokra tesz szert az ember, hanem – ahogy vélte: hogyan védjük meg hatóságként az örökséget, ha nem tudjuk, hogy kell azt a gyakorlatban csinálni?! Ezért például – ma már elképzelhetetlen módon –, irodavezetői utasításba adta az évi két hét ásatási gyakorlat elvégzését régészeti felügyelőinek. És valóban, ezek voltak számunkra az év fénypontjai. És ténylegesen, visszavonhatatlan kapcsolatok épültek itt ezáltal a múzeumok és a hatóság között. Azt hiszem, Őt ebben is úttörőnek mondhatjuk.

A legkeményebb szakmai kihívások mellett is, mindig jutott ideje és energiája vidámnak lenni, ünnepelni. Mondjuk úgy: bulizni.... és hát a legendás tánckésztségéről se felejtkezzünk meg!... Nem csak a kapcsolatok tartása okán – amit roppantul fontosnak tartott –, de önmagáért a vidámságért. Ahogy az akkoriban évente megrendezésre kerülő májusi, szentendrei „Muzeológusok fakanállal” rendezvényen már-már kötelező „berendezési tárgyá” vált anélkül, hogy a fakanál egyszer is érintette volna a kezét. Annál inkább mindenhol volt valaki/valakik, akikkel valamit nagyon meg kellett és lehetett beszélni, de leginkább a kapcsolatokat ápolni. De vegyük például az országos, precedens értékű kúria döntést, amely a műemlékek passzív rongálásának tényállását rögzítette. Vagy a szintén szomorú, úttörő jellegű, a községi posztógyár műemlékrongálásának országos visszhangot kiváltó ügyét. Nem beszélek most a győri Széchenyi-tér, vagy a Bástya utca lelőhelyrongálásáról. Soha nem látott boldogság, jókedv és vidámság sugárzott róla, mikor egyik alkalommal egy pólót kapott születésnapjára a kollegáktól. A felirata ez volt: „*Mutassatok egy települést, amiről 5 perc alatt nem bizonyítom, hogy van műemléke és régészeti lelőhelye*”. Ez a póló aztán előkelő helyre került az ingek és a zsebes mellények közé. És persze ne felejtkezzünk meg arról sem, hogy az oldott munkahelyi légkör megteremtésében is élen járt. A „*Kész a leves!*” felkiáltást az ásatásán mindig kellő „áhitat” fogadta.

A nagybetűs Szakma érdekében mindig készen állt segíteni. Ismeretségünk kezdetén például, egy kis vidéki falu kavicsbányájába teljesen más, geológiai célú kirándulásom alkalmával egy lelőhelyet találtam. Veszélyeztetettsége miatt, dacára annak, hogy

nem az óvári múzeum gyűjtőterületén volt, azonnal „mentőásatást” szervezett. A vízszintesen szakadó havasesőben (ahogy kell...) sikerült egy remek őskori lelőhelyet (tokodi-csoport) megtalálni. Idézve őt: „átrajzolni a kultúra térképét”. Vagy egy másik eset. Kis vidéki iskolában régészeti szakkört vezettem, ahol a gyerekeknek szervezett terepbejárásra szívesen ajánlotta a segítségét. Eljött és egyben vezette is a tevékenységet. Határozottságára jellemző, hogy az amúgy a „rendezett csoportos tevékenységre” korosztályilag kevésbé fogékony gyerekek pillanatok alatt „csatárláncba fejlődve” mozogtak a szántáson...

Ahogy most végig gondoltam, András és a vele jelzett örökségvédelem 15 éve távozott társadalmunkból. A szervezetek, az intézmények, a hozzáállás vagy éppen a kapcsolatok ápolása terén. A távozása óta a korszaka már egy másik univerzumban sejtik fel.

Végezetül engedjenek meg egy idézetet:

„...Mint amidőn őrfokról felhőt lát meg a pásztor,
mely fűvő Zephürosztól hajtvá közelget az áron,
és feketébbnek tűnik a távolból a szuroknál,
míg közelebb jön a tengeren át, s iszonyú zivatart
ver, ...”

(Homérosz: Íliász. IV. ének. Esküszegés. Agamemnón hadiszemléje. Devecseri Gábor fordítása)

Felületesen azt gondolhatnánk, hogy a „Nagy mesemondó”, illetve a „Nagy történetíró” Homérosz

Iliászából való jelenet ez. De mi, akik ott voltunk a 15 évvel ezelőtti csanak-hegyi temetésen, mi tudjuk: így valósággal várták aznap Andrást az Égiek.

Ahogy Paszternák István a nekrológjában (Paszternák 2010) vélelmezte, már bizonyosan megbeszélte az Égiekkel, hogy is volt az a jó kis bronzkori ház, és miért ásták olyan irgalmatlanul hatalmasra a középkori ikrényiek azt a bizonyos templomárkot... Ezeket végig gondolva csak abban bízhatok, hogy András nem csattant fel már vagy jó 10 perccel ezelőtt, hogy: „*Elég volt a fecsegésből!*”!

.... és ott, a sóstói buszmegállóban a szonda nem, de a forgalmi előkerült...

Köszönöm a figyelmet!

Irodalom

HOMÉROSZ: Íliász. Devecseri Gábor fordítása. Budapest, 1952.

KOTTMAYER T. (2015): „ezek között pedig legnagyobb...” Emlékezés Winkler Gáborra 1941–2015. In: *Győri Tanulmányok. Tudományos Szemle* 35 267–272.

PASZTERNÁK I. (2010): „íme, hát megeltem hazámat...” Nekrológ Figler András (1956–2010) régész barátunk halálára. *Arrabona* 48/2 345–350.